

TÜRKİYE'DE İSLAMCI YAYINCILIK

Doğın DUMAN

Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan sonra başlayan devrim hareketleriyle birlikte Türkiye'de İslam inancının konumu yeniden tanımlanmıştır. Ulusal-laik yapı yeni devletin temel ilkelerinden biri olarak kabul edilince bunun doğal sonucu olarak da dünyevi iktidarla son derece ilgili olan İslam, devletin gözetimi ve denetimi altına alındı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleştirilen devrimlerle gücü önemli ölçüde etkisiz kılınan siyasi İslam, 1950'de iktidarı devralan Demokrat Parti Hükümeti'nin izlediği politika sonucu kendini yeniden ifade etme fırsatı buldu. Bu dönemle birlikte, toplumun dinsel duygularını dışı vurumda önemli bir artış görüldü. Çeşitli tarikatların yasak olmalarına rağmen faaliyet göstermeleri, C.H.P'nin iktidardaki son yıllarında başlayan dinsel eğitimin güçlendirilmesi bu dönemin önemli gelişmeleridir. 1970'li yılların sonlarına kadar kendilerini ifade etmede sınırlı olanaklara sahip olan İslamcılar bundan sonra büyük bir atılım içerisine girdiler. Artık İslamcı akımların son yıllarda hızla gelişip güç kazandığı, Türkiye'deki ulusal-laik demokratik yapıya karşı alternatif olmak düşüncesiyle örgütlendiği kimsenin yadsıyamayacağı bir olgudur. Günümüz Türkiyesinde ise yetmiş yıldır uygulanmakta olan laiklik sisteminden köklü bir "İslam'a dönüş" hareketinin olduğu görülüyor. Hızla güçlenen bu hareketin amacı, demokratik cumhuriyet rejimini yıkıp yerine, esaslarını Kur'an-ı Kerim'den ve Peygamber'in sünnetinden alan bir şeriat düzeni kurmaktır.

Günümüzde laik-demokratik yönetimin karşısına bir alternatif olarak çıkan İslamcılık düşüncesi, sistemli, örgütlü bir çalışmanın sonucunda bu noktaya ulaşmıştır. Bu düşüncenin kitleleşip bugünkü konumuna yükselmesinde İslamcı yayıncılığın çok önemli bir rolü olmuştur. Günlük gazeteler, haftalık, aylık dergiler, özel radyo ve televizyonlar, sinema ve çizgi filim ajanslarından oluşan bu büyük medya, İslamcı yaklaşımla bugünkü düzeni sorgulamaktadır. Gazete, dergi, kitap, sesli ve görüntülü yayınlardan oluşan İslamcı yayıncılık, bu makalede üç ayrı başlık altında incelenecektir.

1-DERGI VE GAZETELER

İslam inancını bütün yaşamı kuşatan siyasal bir ideoloji olarak gören dergiler II. Meşrutiyet ile birlikte yayın hayatına başlamışlardır. 1908-1909 yıllarında yayın hayatında köklü dönüşümler izlenirken, basın özgürlüğü ile de fikir dergiciliği her yönüyle özendirilmiştir. İslamcı akımı savunan dergiler de bu ortam içerisinde doğmuştur.

Bu dönemdeki ilk İslamcı yayın organı Sırat-ı Müstakim'dir. Meşrutiyet'in ilan edilmesinin ertesini günü kuruldu. Daha sonra İttihatçıların Şeyhülislamlığını yapacak olan Musa Kâzım ve Mehmet Akif (Ersoy) derginin yazarlarındandır. Eşref Edip tarafından çıkarılan ve bir süre sonra Sebilürreşad adını alacak olan dergi, devlet ve toplum düzeninde İslam'ın geçerli olması gerektiğini savunurken Rusya Müslümanlarına da geniş yer ayırmıştır. Kadın sorunu da dergide yer alan önemli konulardan biri olmuştur.¹

İslamcılık akımının en önemli ve en etkili yayın organı olan Sebilürreşad, 31 Mart olayı sırasında kısa bir süre kapandı. Mütareke yıllarında ise, işgal kuvvetlerince oluşturulan sansür kurulu tarafından kapatıldı. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen dergi, Anadolu'da önce Kastamonu daha sonra Ankara'da yayınlandı. Savaşın bitiminden sonra girilen devrim hareketlerine karşı muhalefet edince 1925'te çıkarılan Takrir-i Sükûn yasası ile kapatıldı. Çok partili yaşama bir kez daha geçişten sonra 1948 yılında Eşref Edip tarafından yeniden yayınlanmaya başladı.

II. Meşrutiyet döneminde daha kısa süreli yayınlanan İslamcı dergiler arasında Beyan'ül-Hak, Saday-i Hak ve İslam Mecmuası yer alır. Bunlardan Beyan'ül-Hak 1908-1910 yılları arasında yayınlandı. Tokat Meb'usu Mustafa Sabri'nin yayınladığı dergi Cemiyet-i İlmiye-i İslamiye'nin yayın organıydı. Geniş bir yazı kadrosu olan dergi, dinsel konuların yanısıra, güncel, siyasal ve toplumsal sorunlara da eğiliyordu. Saday-i Hak ise aynı dönemde gelenekçi İslamcılığı savunuyordu. 1915 yılında Halim Sabit'in yönetiminde yayınlanmaya başlayan İslam Mecmuası, modernist İslamcı görüşlere geniş yer vermişti. Ziya Gökalp'in din, ahlak, eğitim gibi konular üzerine sosyolojik değerlendirmelerinin yer aldığı dergi, İttihatçıların yarı-resmi yayın organlarından birisidir.²

1925 yılında çıkartılan Takrir-i Sükûn ile basın sıkı bir denetim altına alınmış, rejime karşı yayın yapan dergi ve gazeteler kapatılmıştır. Yasanın çıkarılmasından bir süre

1 Zafer Toprak, "Fikir Dergiciliğinin Yüzyılı", *Türkiye'de Dergiler, Ansiklopediler (1849-1984)*, Gelişim Yayınları, İstanbul 1984, s. 20.

2 Zafer Toprak, *o.g.e.*, s. 22

sonra Tevhid-i Efkâr, Son Telgraf, Toksöz, Tanin, İleri ve İslamcıların tek ciddi yayın organı olan Sebilürreşad kapatıldı.³

Uzun bir suskunluk döneminden sonra 1939 yılı Şubat'ında Nurettin Topçu'nun çıkardığı İslamcı çizgideki Hareket dergisi yayımlanmaya başladı. İslamcılık akımının son sözcüsü Sebilürreşad'ın 1925'te kapatılmasından sonra İslamcı nitelikte gazete ya da dergi kalmamıştı. 1939'da yayımlanmaya başlayan Hareket bu tür muhalefetin ilk sözcülerinden biridir.⁴ Ruhçu-mistik bir hava taşıyan Hareket, Batılılaşma çabalarına karşı bir yayın politikası izler. Derginin çeşitli sayılarında ulaşılamayan rönesansın, dirilişin kaynağının Anadolu ve Türk-İslam tarihi olduğu vurgulanır.⁵ Hareket, 1970'lerde yeni İslamcı fikirlerin odaklaştığı en etkili fikir dergisi olarak görüldü. Düşünce dergisi olmasının yanı sıra sanat ve edebiyat yazılarına da yer verdi. 1982 yılında kapandı.

Tek Parti Dönemi'nde yayın hayatına başlayan bir başka İslamcı dergi de 1943 Eylül'ünde yayımlanmaya başlayan Büyük Doğu'dur. Necip Fazıl Kısakürek tarafından çıkartılan dergi, 1943-1978 yılları arasında çeşitli aralıklarla yayımlandı. Bazen kapatıldı, bazen de kendisi yayınına son verdi. İslamcı yayınlar arasındaki en etkili dergilerden biri olan Büyük Doğu, Tahrir-i Sükûndan sonra susan İslamcı düşüncenin önemli bir temsilcisi olmuştur.

Dergi, yayın politikasını C.H.P.'yi hedef alan bir eleştiri temeline dayandırmış, kimi zaman ise âdeta D.P.'nin yayın organı durumuna gelmiştir.⁶ Şüphesiz ki bunda, derginin D.P. döneminde örtülü ödeffekten pay almasının da önemli bir yeri vardır.⁷ Derginin sahibi ve en etkili yazarı Necip Fazıl ise, Adnan Menderes'i "İslam İnkılabını gerçekleştirmekle mükellef" büyük bir lider olarak görmekte, O'na " azat kabul etmez köleliğini kabul buyurması" için yalvarmaktadır.⁸

Derginin çeşitli sayılarında ulaşılmak istenen "İslam İnkılabı"nın içeriğinden örnekler verilir.⁹

3 Bu yayınların kapatılması ve gazetelerin yargılanması konusunda geniş bilgi için bkz. Ergün Aybars, *İstiklal Mahkemeleri*, cilt I-II, İzmir 1988, s. 331-337.

4 Toprak, a.g.e. s. 13-54.

5 "Bizim Rönesansımızın müjdecisi, bin küsur yıllık İslam tefekkür ve ihtirasının melodili düşünüş ve ilim zihniyetiyle birleştiği yardeki aydınlıkta bulunacaktır." Nurettin Topçu, "İnkılabımız", *Hareket*, Şubat 1953, sayı : 3, s. 12.

6 C.H.P. "gebertilmesi gereken veba sıçanı" olarak gösterilmekte ve bunun için D.P. göreve çağılmaktadır. *Büyük Doğu*, 8 Aralık 1950, s. 2.

7 *Sebilürreşad*, cilt : 6, sayı: 135, s. 147.

8 Bkz. Adnan Menderes'in D.P. İzmir İl Kongresi'nde yaptığı konuşmaya ilişkin değerlendirme. Necip Fazıl, "Başbakanı Hitap!" *Büyük Doğu*, 16 Şubat 1951, s.2.

9 Bkz. *Büyük Doğu*, Yıl: 1950, sayı : 17, "İslam İnkılabında Ordu", sayı: 18, "İslam İnkılabında Köy", sayı:20, "İslam İnkılabında Aile", sayı : 21, "İslam İnkılabında Okul".

1950'li yıllarda etkili olan bir başka İslamcı dergi de 1948'de yeniden yayın hayatına başlayan Sebilürreşad'dır. Dergi çeşitli sayılarında Türk devrimini sorgulayan makalelere yer vermiş, Tanzimatla birlikte gelen batılılaşma hareketini kökten reddetmiştir. ¹⁰ Sebilürreşad, D.P'nin muhalefetteyken izlediği laiklik politikasını çok sert bir şekilde eleştirmesine rağmen ¹¹ bu partinin iktidara gelmesi ve bazı devrimlerden ödünler vermesiyle D.P'nin bu uygulamalarından övgüyle söz etmiştir. ¹² Atatürk dönemi "diktatörlük" yönetimi, "Çeyrek asır devam eden zulüm devri" olarak adlandırılırken, gerçek devrimin halk tarafından yapılacağı belirtilmiştir. ¹³

Yayınlandığı dönemde İslamcılık akımının bayraktarlığını yapan Sebilürreşad, bilinçli bir İslamcı kitlenin oluşmasına da katkı sağlamıştır.

İslamiyet'in bütün yaşamı kuşatan bir sistem olduğunu belirten Büyük Doğu ve Sebilürreşad dışında İslam dininin daha çok inanç ve ibadet yönü ile ilgili yayın yapan İslamcı dergiler de bulunmaktadır. Hakka Doğru (1945), Selâmet (1947-1948), Hakyol (1947), Doğan Güneş (1947-1948), Müslüman Sesi (1948-1967), Büyük Dava (1950), Serdengeçti (1947-1962), Yeşil Nur (1949-1953), Vazife (1956), İslam Dünyası (1952-1954), İslam (1956-1965) bunlardan bazılarıdır. Bu dergilerden bazıları düzenli olarak çıkmayıp aralıklarla yayın hayatlarına devam etmişlerdir.

1959 ve 1960 yılının sonlarına kadar islamcı yayınlarda önemli bir düşüş gözlenir. Sebilürreşad, İslam ve Hilâl dergileri dışında aylık İslamcı dergi yayınlanmamakta, günlük gazete ve haftalık dergilere de rastlanmamaktadır. ¹⁴ Yine bu dönemde Türkiye'de tirajı 18 binden yukarı olan dergiler arasında (8 dergi) hiçbir dinî, millî dergi girememiştir. ¹⁵

27 Mayıs 1960 'ta gerçekleştirilen hükümet darbesi İslamcı kesimde kısa süren bir sessizliğe yol açmışsa da Nurcuların basın alanında varlık gösterme çabaları bu sessizliğe son vermiştir. Nurcular kendilerini, 27 Mayıs ihtilalcilerinin "din ve dindarlara karşı hücumlarını bertaraf etmekle "görevli sayıyorlardı. Bu amaçla, 11 sayısının 10'u sıkıyönetim tarafından toplatılan Zülfikar gazetesini İzmir'de yayınladılar. Onu kısa bir süre için Uhuvvet takip etti. ¹⁶

10 Sebilürreşad, cilt : 1, sayı : 11, "Uydurma Dil Faciası", cilt: 4, sayı : 85, "Türk Medeniyetine Delice Suikast".

11 Sebilürreşad, cilt : 2, sayı : 39, "Şeriatı yaşalmamak Celal Bayar'ın Ne Haddine?".

12 Sebilürreşad, cilt :4, sayı : 80, "Asıl Cumhuriyet 14 mayıs 1950'den başlıyor" Sayı : 82, "Yere Serilen Kara ve Kızıl Taassup".

13 Sebilürreşad, cilt : 4, sayı : 85, s. 146.

14 Hikmet Tanyu, "Türkiye'de İslamcı Neşriyatın Durumu", Türk Yurdu, cilt : 1, sayı : 12, s. 5.

15 Tanyu, a.g.y., s. 6

16 Rusen Cakır, Ayet ve Slogan-Türkiye'de İslami Oluşumlar, İstanbul, 1990, s. 89.

İslamcılar, D.P'nin iktidardan uzaklaştırılmasına kadar bu partiyi desteklemişlerdi. D.P'den sonra ise Adalet Partisi'ne yöneldiler. Ancak A.P'ye sağlanan siyasi destek yanında 1960'lı yıllarda İslamcı çevrelerin bir bölümünün İttihad, Hakikat, Yeni İstiklal gibi dergi ya da günlük gazeteler etrafında örgütlenmeye gittikleri görülmektedir. Bunlardan 21 Aralık 1960'ta yayınlanmaya başlayan haftalık Yeni İstiklal dergisi dikkat çekmektedir. 27 Mayıs sonrası İslamcı, Türkçü ve muhafazakâr eğilimlerin bir araya toplandığı bu dergi, sol düşüncede görülen hızlı gelişmeye karşı bir tepkiyi dile getirmektedir. Yeni İstiklal, sola karşı farklı görüş ve yaklaşımların ittifakı görünümünü vermektedir. Örneğin N. Fazıl Kısakürek, M. Şevket Eygi, Nurettin Topçu gibi İslamcılar yanında Mümtaz Turhan, Nihal Atsız gibi laik ve katı derecede şöven milliyetçi görüşü temsil eden kişiler de dergide yazı yazmışlardır.¹⁷ Derginin, 1966 ve kapandığı yıl olan 1967 yılında yayınlanan bir çok sayısında sol düşünceye yönelik ağır saldırılar vardır.¹⁸ Yeni İstiklal'in kapanmasından sonra aynı işlevi, M. Şevket Eygi'nin çıkardığı günlük Bugün gazetesi üstlendi. Kökleri Suudi Arabistan'a kadar uzanan bir İslamcı kesim, Eygi'nin yönetimindeki Bugün gazetesinin aracılığıyla İstanbul'un büyük camilerinde haftanın belli günlerinde sokaklara taşan toplu namazlar düzenliyordu.¹⁹ Tirajı bazen 100 bini bulan gazete, yaptığı kışkırtıcı yayınlarda ünlü "Kanlı Pazar" olayına da ortam hazırladı.

İslamcı düşüncenin 1960'lardaki diğer temsilcileri arasında İrşad (1963), Hakses (1965), Diriliş (1966), İslam Düşüncesi (1967), İttihad (1967) bulunmaktadır. Bunlardan haftalık gazete olarak 24 Ekim 1967'de yayınlanmaya başlayan İttihad, oldukça cesur çıkışlarıyla geniş ilgi topladı. Gazete 7 Haziran 1971'de Sıkıyönetim tarafından süresiz kapatıldı.

1970'li yıllar, bütün dünyada İslamcı hareketlerin yükselmeye başladığı dönemdir. Özellikle petrol zengini İslam ülkeleri- başta Suudi Arabistan olmak üzere- her yerde İslamcı hareketlere destek sağlamaktaydılar.²⁰ Bu yükselişin İslamcı yayınlara gerçek boyutlarıyla yansıdığı iddia edilemese de bu tür yayınlarda bir artış olduğu görülmektedir. İslamcı-Nurcu hareketin uzun zamandan beri özlemini çektiği günlük bir gazete bu dönemin hemen başında yayınlamaya başladı. 21 Şubat 1970'te Nurcu hareket için gerçekten bir dönüm noktası olan Yeni Asya gazetesi yayınlanmaya başladı. Gazetenin temel prensipleri yayıncıları tarafından yıllar sonra şöyle açıklanacaktı : "Öncelikle isti-

17 Gencay Şaylan, *Türkiye'de İslamcı Siyaset*, 2. baskı, Ankara 1992, s. 100.

18 Bkz. *Bugün*, 16 Mart 1966, "Kızlarla Savaş Var", 6 Nisan 1966, "Kızları İmha Edeceğiz"

19 Ali Gevgili, *Yükseliş ve Düşüş*, 2. baskı, İstanbul 1987, s. 402.

20 Şaylan a.g.e., s. 102.

şareye önem verilecekti. Demokrasi her hal ve şart altında müdafaa edilecek, demokrasiyi tahrip edecek hareketlere karşı çıkılacaktı. Dinsizliğin ve komünizmin mahiyetini ortaya koyacak yayınlar yapılacaktı.." 12 Eylül 1980 hükümet darbesinden yaklaşık bir ay sonra Yeni Asya gazetesi sıkıyönetim tarafından kapatılınca bu kez Yeni Nesil adı ile bir gazete yayınlandı.²¹

1970 yılı aynı zamanda İslamcıların yasal platformda örgütlendikleri ve partileşme sürecine girdikleri bir yıldır. 26 Ocak 1970'de Milli Nizam Partisi kurulur. Partinin kurucularından Süleyman Arif Emre'nin deyişiyle "davayı en ücrâ köşelere yaymak" için de bir gazeteye ihtiyaç vardı. Bu amaç için sırasıyla M.N.P., M.S.P. VE R.P'nin yayın organı niteliğindeki Milli Gazete yayınlanmaya başladı.²² Ayrıca aynı dönemde M.S.P'nin militan kanadı da çeşitli dergiler yayınlamaya başladı. 3 Ağustos 1979'da ilk sayısı yayınlanan ve toplam 12 sayı çıktıktan sonra kapanan 15 günlük Akıncılar dergisi ile, "Akıncı" ismini almakla kendilerini, "mutlak fikir bağılı", "renksiz" ve "faşo"lardan ayırdıklarını²³ belirten grubun çıkardığı militan, kavgacı çizginin ilk temsilcilerinden biri olan Akıncı Güç bunlardan bazılarıdır. "Aksiyona dökülmeyen fikrin mensupları kendi içinde çürümeye ve çözülmeye başlar" diyen Akıncı Güç bu dönemin en radikal dergisidir.²⁴ 5 Ocak 1978'de yayınlanmaya başlayan haftalık radikal aktivist Şura dergisi de resmi yayınlardan yaptığı iktibaslarla "Şeriat=İslam inancı" temasını işlemiş ve mücadeleci kimliğini ön plana çıkarmıştır.²⁵ Yine 1978 yılında yayınlanan ve eylem taraftarı olan İslamî Hareket dergisi de Türkiye'yi "gasp edilmiş Ülke" olarak görmekte ve Türkiye'nin yeniden İslamlaştırılması için çağrıda bulunmaktadır.²⁶ M.S.P. çizgisinde yayın yapan 15 günlük Gölge dergisi de 1976 yılında yayın hayatına girmiş ve sayılarını daha çok Türkiye dışındaki diğer müslüman ülkelere ayırmıştır. Dergi, yerini bir süre sonra Ak-Genç dergisine bırakmıştır. Selamet (1973), Vesika(1975), Sebil (1976), Zafer(1976), Şadırvan (1976), İslamın Sesi(1975), İslam Âlemi (1976), Yeni Ölçü (1977), İslamî Düşünce (1977), Adım (1978), Sur (1975), Köprü (1977), Tevhid (1978), Sızıntı(1978), Hicret (1979) yayınlanan diğer İslamcı dergilerdir.

21 Rusen Cakır, a.g.e. s. 912.

22 Süleyman Arif Emre, *Siyasette 35 Yıl*, Ankara 1990, cilt : 1, 2. b. s. 196.

23 Bkz. *Akıncı Güç*, Yıl : 1, sayı : 1, s. 16

24 "Kuytularda inleme yerine, hayatın içinde güç sahibi cazibe merkezi olmanın, yalvarma yerine, emretmenin avantajına inananlar, artık korkaklığı ve ihtiyattan, miskinliği-sakinlikten ayırmakta kararlılar..." *Akıncı Güç*, yıl : 1, sayı : 1, s. 15.

25 Bkz. *Şura*, 9 Mart 1978, 16 Mart 1978

26 *İslami Hareket*, 1 Ekim 1978.

1980 ve sonrası ise İslamcılar için "rönesans dönemi" olmuştur. Bir yanda 1979'da gerçekleşen İran İslam Devrimi-Türkiye İslamcılarını için bir moral güç sağlarken-Öte yandan içeride İslam inancının toplumda kaynaşma ve uyum sağlama aracı olarak görülmesi ve devletin "ılımlı İslâm" a "sıcak yaklaşımı" İslamcı düşüncenin büyük bir ivme kazanmasına neden oldu.

1980'den günümüze kadar yayınlanan İslamcı süreli yayınların tamamını belirlemek hemen hemen olanaksızdır. Çünkü İslamcı yayınlarda o denli büyük bir patlama var ki, hemen her hafta veya ayda bir yeni dergi, haftalık gazete ile karşılaşmak mümkün. Türkiye'de günümüzde yaklaşık 600 İslamcı dergi ve gazetenin yayımlandığı biliniyor.²⁷ Bu dergi ve gazetelerin her birinin tek tek ismini vermek ve yayın çizgilerini belirlemek yerine bazı etkili dergiler üzerinde duracağız. Ülkemizde halen yayınlanmakta olan İslamcı dergiler iki gruba ayrılabilir:

1. Radikal siyasi aktivizmi propaganda edenler,

2. Konformist, uzlaşmacı çizgide yer alanlar (İnsanların daha "dindar" daha "ahlaklı", daha fazla "manen mücehhez" olmalarına çalışanlar)²⁸.

Birinci grup içerisinde yer alan dergilerin önemli bir bölümü İran devrimine büyük bir sempati ile yaklaşmakta, buradaki rejimin heyecanlı, coşkulu destekçileri olarak görünmektedirler. Bu dergilerin başında Şehadet, Yeryüzü, Kararlı Genç Adam, İstiklal, Tevhid, Girişim, Mektep, Kitap Dergisi, İnsan, Mektup, Değişim, Taraf dergileri gelmektedir.

1987 yılının ikinci yarısında yayın hayatına başlayan Şehadet, kendini "İslamcı siyaset ve kültür dergisi" olarak tanıtmaktadır. Dergi, militan bir aktivizmi yaymaya çalışmakta, "cahiliye, küfür ve emperyalizme karşı" tavizsiz bir mücadele anlayışını yansıtmaktadır. Sünnî geleneğin "pasifizmi"ni saf dışı ederek, Şia eylemciliğini İslam'ın evrensel modeli olarak telkin etmektedir.²⁹ Müslüman kadını da eylemci-militan bir şekilde "çağın Zeyneb'i" olarak tanıtan Şehadet, kusursuz bir model olarak gördüğü İran rejimine ateşli bir bağlılık göstermektedir. Çağdaş değer ve kurumlara temelden karşı olan ve totaliter bir İslamî yönetimi isteyen bir başka dergi de İktibas'tır. İktibas, aylık olarak çıkmakta olup, 1981 yılından beri yayınlanmaktadır. Dergi bilinçli bir İslamcı birikimi oluşturma ve dünyadaki İslamcı gelişmeleri okuyucularına duyurma amacını

27. Zeynep Atıkkın, *Müslüman Medyası*, Hürriyet, 18 Kasım 1993.

28. Bkz. *Yeni Forum*, Türkiye'deki İslamcı Dergilere Bir Bakış, cilt : 8 sayı : 198, 1 Aralık 1987.

29. Bkz. *Şehadet*, Kasım, Aralık 1987, Ayrıca, *Yeni Forum*, a.g.y.

gütmektedir. Bunun için, yayın politikası doğrultusunda yerli ve yabancı basın organlarından seçilmiş alıntılar yayınlıyor. Ayrıca İslamî bilimlerle ilgili araştırma, inceleme yazılarına yer veriyor. Bu görüntüsü ile de süreli yayınları tarama dergisi niteliğini taşıyor. Dini gelenekçiliğe karşı çıkan, bu çizgideki dini cemaatleri bir yozlaşma (belki de revizyonizm) örneği olarak gören³⁰, çok partili sistemi yadsıyan ve diğer İslamcı gruplarla kavgalı olan İktibas, İran modeline sempati ile bakmaktadır.

1990 yılında yayınlanmaya başlayan Kararlı Genç Adam dergisi ise şeriat düzenini savunurken, müslüman-laik çatışmasının kaçınılmazlığını dile getiriyor : "... gecikmiş bir çatışma bu ... Laiklikle İslâm'ın bağdaşmadığını bilmeyen kimse var mı hala bu memlekette. Adı geçen çatışmanın fikri boyutu 66 yıldır sürmektedir. Ve artık eyleme dönüşmesi de tabiidir... Yaşanan zalimler için cehennem."³¹ İslam'da şiddeti ve terörü savunan, şeriat propagandası yapan bu dergiler kitapçılarda da rahatlıkla bulunur-ken, çoğunun dağıtımı elden yapılıyor. Bu dergiler arasında en radikal görüşlerin yer aldığı bir başka yayın organı da Taraf dergisidir. "Taraf olmayan bertaraf olur" deyişine logosunun üstünde yer veren dergi, silahlı mücadeleyi benimseyen radikal İBDA-C (İslâmî Büyük Doğu Akıncılar Cephesi) adlı İslamî örgütün yayın organıdır. İBDA-C, "Büyük Doğu Devleti"³² adında İslamî bir devlet kurmayı amaçlıyor. Nihai amaçları ise dünyada İslamî hakim kılmak. Yöntemleri ise kendi deyişleri ile "şiddet de dahil her türlü mücadele". Taraf dergisi sol terminolojiyi rahatça kullanıyor. Silahlı mücadele için THKP-C geleneğini sıkça örnek gösteren dergide, 1980 öncesi yılların sol sloganlarını (Bir, iki, üç, daha fazla Vietnam, Ernesto'ya bin selam) anımsatan, "Bir, İki, üç, daha fazla 2 Temmuz, daha fazla Sivas" gibi sloganlar yer alıyor.³³ Kararlı Genç Adam gibi Taraf dergisi de Türkiye'nin müslüman-laik hesaplaşmasına sahne olacağını belirtiyor : "Bu rejim, Müslümanların kanı üzerine kurulmuştur. Ve asıl hesaplaşma Müslümanlarla laikler arasında olacaktır. Artık eskisi gibi sağ-sol çatışması yok. İslam-cı-laik (batıcı) çatışması ve iç savaşı var."³⁴ Derginin yazı işleri müdürü kendisi ile yapılan bir görüşmede, "Önemli olan rejimi yıkmaktır. Bunun için de milliyetçiler ve solcularla işbirliği yapılabilir" derken "Kemalistleri öldürenlere sempati ile baktıklarını" da açıkça ifade etmektedir.³⁵ 2 Temmuz'daki Sivas olayını "Laik müstekbirlere ihtar", "İslamî dire-

30 Yeni Forum, a.g.y., s.15.

31 Kararlı Genç Adam, Yıl :1, sayı : 5, Ekim-Kasım-Aralık 1990.

32 Büyük Doğu Devleti projesi ilk defa N.Fazıl Kısakürek'in çeşitli yazılarında dile getirilmiştir. Kısakürek'in izleyicilerinden olan İBDA-C lideri konumundaki Salih Mirzabeyoğlu ise bu ideali şiddet dahil her yöntemle yaşama geçirmeyi amaçlıyor.

33 Cumhuriyet, 18 Ekim 1993.

34 Taraf, Mart 1993.

35 Cumhuriyet, 18 Ekim 1993.

niş" ve "Anadolu'daki İslamî kıyam geleneğinin son bir örneği" ³⁶ olarak değerlendiren Yeryüzü dergisi İran yanlısı Hizballahi bir başka İslamcı dergidir.

Radikal çizgideki belki de en basit ve sığ dergilerden biri de Mektup dergisidir. Bu dergiye göre hayat "iman ve cihad'dan ibaret" tir. Derginin bir çok sayısında, sakallı, kavuklu, silahlı mücahitler çiziliyor. Derginin militan tavrı kapakta başlıyor. Bazı sayılarında kapakta şu ifadeler yer alıyor : "Allah yolunda öldürülenler için ölümler demeyiniz. Aksine onlar diridirler. Fakat siz onu idrak edemezsiniz". (Şubat, 1990). "Müslüman ezmek onu diriltmek olacaktır" (Mayıs, 1990).

Ocak 1990'da yayınlanmaya başlayan aylık Tevhid dergisinin de en belirgin özelliği İran İslam Devrimi'ne olan bağlılığıdır. Hemen her sayısında Humeyni ve İran devrimine ilişkin yazılara rastlanmaktadır.

Ekim 1985'ten Eylül 1990'a kadar yayınlanan radikal Girişim dergisi de 1980'lerde ağırlık kazanan bağımsız İslamî hareketi temsil etmiştir. Siyasi, kültürel, ekonomik haber ve yorumlara olduğu kadar, sanat haberlerine de yer veren dergi, batılılaşmanın etkisini yaşamış bir grup aracılığıyla kitlelere seslenmiştir. ³⁷

Radikal İslamcı dergilerin hemen hepsinde bazı kelime ve kavramların çok sık kullanıldığı görülmekte : "Müstekbir, mustaz'af, kıyam, tevhidi söylem, tagut, put, büyük şeytan (A.B.D) ve Amerikancı İslam" gibi, âdeta özel bir dil kullanılıyor.

İkinci grup içerisinde yer alıp, siyasi eylemcilik yerine geleneksel dindarlığın propagandasını yapan, genellikle rejime yönelik ciddi siyasi istemleri olmayan dergiler arasında da Sur (1975), Zafer (1976) Köprü (1977), Sızıntı (1978), İcmal (1983), Öğüt (1986), Altınoluk (1986) gibi dergileri sıralamak mümkündür. Bu dergilerden Sur, Zafer ve Sızıntı daha çok modern bilimin Kur'an'ı doğruladığını kanıtlama çabası içerisindedirler. Üç derginin ortak özelliği de neredeyse "her taşın altında bir İslam mucizesi aramalarıdır". ³⁸

Trabzon'da aylık olarak yayınlanan ve Kadiriler tarikatının yayın organı olarak bilinen İcmal ve Öğüt dergileri geleneksel İslamî anlayışa dayanmakta, tasavvuf dışındaki konulara fazla ilgi göstermeyerek daha çok halkın dindarlık duygularına seslenmektedir-

36 Yeryüzü, Ağustos 1993, s. 30.

37 Girişim dergisi üzerine yapılan bir değerlendirme için bkz. Ayşe Güneş Ayata, Çağulculuk Karşısında Otoriterlik : İki İslami Yayında Siyasal Düşünceler, *Çağdaş Türkiye'de İslam*. Yayına haz. : Richard Tapper, İstanbul 1993, s. 174-188. Ayrıca bkz. Ruşen Çakır, a.g.e. s. 140-155.

38 Çakır, a.g.e, s. 113.

ler. İcmal, sayfalarını dinî-tasavvufî yazı ve şiirlere ayırırken, Öğüt dergisi ise bağımsız bir İslamcı politika oluşturmak yerine sağ kitle partilerini desteklemeyi tercih etmekte ve parlamenter demokrasiyi savunmaktadır.³⁹ Erenköy cemaatinin yayın organı olarak bilinen Altınoluk dergisi de 1986 Mart ayından bu yana yayınlanıyor. Amacı iman duygusunu ve ibadet sorumluluğunu yaygınlaştırmak ve güçlendirmek olan Altınoluk ; Zafer ve Sızıntı gibi dergilerin aksine "iman hakikatlerini" pozitif bilimler yardımıyla kanıtlamak yoluna da gitmiyor. Tasavvufî bir disiplin içinde, insanların kalplerine, gönüllerine, alabildiğine şiirli bir anlatımla sesleniyor. Yazıları incelikli hat'larla süs-lüyor. Destanlar, kıssalar yayınlıyor. Buyurmamaya özen göstererek öğütler veriyor.⁴⁰

Türkiye'deki tasavvufî akımlarla radikal eğilimleri uzlaştırma çabasında olan diğer bir yayın grubundan da söz etmek mümkündür. Yeniden inşa edilmiş alternatif bir kültüre dayalı İslâmî bilinç oluşturmaya yönelik olarak yayın yapan bu dergiler daha ciddi ve kısmen entellektüel bir görünüm vermektedirler. Bu yayınlardan biri olan İslam dergisi Eylül 1983'ten beri yayınlanmaktadır. Nakşibendi tarikatı üyelerinin çıkardığı dergi tasavvufî içeriğinin yanısıra, İslam âlemindeki her türlü radikal tavırlara geniş bir yer ayırıyor. İslam dergisi, modernleşmeye karşı değerleri, bir kısım İlahiyat fakültesi öğretim üyelerinin de akademik desteğiyle, yaygınlaştırmaya çalışmakta ; İslamî topyekün bir ideolojik model (siyasi-sosyal-iktisadi sistem) olarak göstermektedir. İslamcı dergiler arasında en fazla ilgi gören bu dergi bir dönem mizah, haber, siyaset, spor, seks, sanat v.s. konular da dahil, Türkiye'de çıkan bütün dergiler arasında tiraj bakımından Gırgır adlı mizah dergisinden sonra ikinci sırayı almıştır. (Aylık tirajı bir ara 115 bine çıkmıştır). Açıkça şeriat propagandası yapan bu dergi 1985 yılında Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından, lise ve dengi okul öğrencilerin eğitim ve öğretim açısından resmen tavsiye edilen yayınlar listesine alınmıştır.⁴¹ Bu çevrenin en ilgi çekici dergilerinden biri de İlim ve Sanat'tır. Dergi, bir yandan evrensel ortak bir İslam bilinci oluşmasına yardımcı olmak için İslam dünyasından siyaset ve haber yorumları verirken ; diğer yandan Türkiye'deki İslamcılığın daha entellektüel bir düzeye getirilmesine yönelik yayın yapmakta bunu da az çok sosyal bilim formasyonu olan kişiler veya akademisyenler sayesinde gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Dergi, ayrıca, özellikle ilk sayılarında, modern bilimi ve bu sayede modern uygarlığı refuze edebilmek için ; bilim felsefesi ve bilgi teorisi sorunlarıyla ilgili makalelere yer vermekte, bu amaçla birtakım kısmi ve dağınık bilmi aktarmalarını modern bilimin kendi içerisinde tutarsız ve tamamiyle değer

39 Öğüt, Şubat 1987.

40 Çakar, a.g.e, s. 59.

41 Bkz. D.SP.'nina hazırladığı "İslamî Hareketler Raporu", Zaman, 13 Haziran 1987.

yüklü olduğu" yolundaki bir kurgunun malzemesi yapmaktadır. Bunu yapmanın amacı, "vahiy kaynaklı olmayan bilginin, bilim olamayacağı" argümanına zemin hazırlamaktır.⁴² Moderniteye İslamî alternatif oluşturma iddiasındaki Bilgi ve Hikmet dergisi de entelektüel düzeyde yayın yapan bir başka İslamcı dergidir. 1993 yılında çıkan üç aylık Bilgi ve Hikmet, "En başta bilgiyi, bilginin özel bir türü olan bilimsel bilgiye indirgeyen ve insanın bilgi, entelektüel ve irfan hayatından hikmet'i söküp atan modernite ve modernitenin bütün türev ve etkinlik alanlarını gündeme getirmek⁴³ amacıyla yayın hayatına başlamıştır.

İslamî dergicilik emekleme döneminde seslendiği hedef kitleyi sınırlı tutmuş, sadece yetişkinlere yönelik yayın yapmıştı. Fakat 1980 sonrası İslamî kesim, kadınların ve çocukların varlığını da hatırlayıverdi. Kadınlara yönelik yayın yapan ilk İslamcı dergi Şubat 1985'ten beri Konya'da yayınlanan eylemci ve radikal bir mesaj taşıyan "Mektup" dergisidir. Dergide kadına geleneksel İslami anlayış dışında bir rol biçilmiş, kadının mücadeleci kişiliği "Mücahide" rolü ile ön plana çıkarılmıştır.

Nakşibendi tarikatına bağlı bir grubun Nisan 1985'ten beri yayınladığı Kadın ve Aile dergisi ise bu kategorideki en büyük İslamcı kadın dergisidir. Derginin temel mesajı, Türkiye'de batılı değerleri benimsemiş, çağdaş kadın imajını çizenlere karşı İslamcı kadın kimliğini yüceltmektir. Batılı kadın tipi, "millet için tam mânâsıyla bir bel'a ve felâket" olarak gösterilirken, Müslüman ise şöyle tanımlanmaktadır : "Müslüman kadın kocasına ve evine tam bağlıdır. Namahreme çıkmaz, bakmaz ve görünmez, kocasının izni olmadan dışarı çıkmaz, gezmez ; evde kocasının istemediği kadın veya erkek misafiri kabul etmez... vücut güzelliklerini tesettürle örter, dışarıda süslenmez, başını örter, bol elbiseler giyinir... (onun için) aile yuvası kurmak ve çocuk yetiştirmek esastır. Kadın, kocasına sadık bir eş ve çocuklarına şefkatli bir annedir ; evi çeker çevirir, işleri görür, yemek pişirir, çocukların iyi yetişmesine, eğitim ve öğretimine çalışır..."⁴⁴ Görüldüğü gibi dergide İslamcı kadının görevi erkeğine itaatle, ev idare etmek, yemek pişirmek ve çocuklarına bakmakla sınırlandırılmıştır.

Mayıs 1988'den beri yayınlanan Bizim Aile dergisi de daha çok eğitimli, kentli kadınlara seslenmektedir. Kadınların da eğitimden en üst düzeyde pay almaları gerektiğini savunurken, bundaki amacı kadının çalışma hayatına katılmasını sağlamak değildir. "Kadının ancak çalışarak mutlu olabileceği iddiası safsatadır. Çünkü kadının ihtiyaç ve

42 Yeni Forum, a.g.y., s. 16.

43 Bilgi ve Hikmet, Kış 1993, sayı : 1, s.1-2.

44 Kadın ve Aile, Ağustos 1987, s. 10-11.

zaruret olmadan dışarda çalışması demek, evini, ailesini, çocuklarını ihmal etmesi demektir. Bu da gelecek nesillerin ruh sağlığını etkiliyor.⁴⁵ Kadını yalnızca aile kurumunun uzantısı olarak değerlendirmek ve "Kadının yeri evidir" şeklindeki geleneksel İslamcı yaklaşım bu dergide de görülmektedir.

İslamcılar "Ümid nesli" olarak gördükleri çocuklara yönelik yayınları da ihmal etmemişlerdir. Nakşibendilerin yayınladığı Sela, Nurcuların Can Kardeş'i ve Işıkcıların çıkardığı Türkiye Çocuk ilgiyle izlenen İslamcı çocuk dergileridir.

Sürelî yayınlar arasında İslamcı kitleye seslenen Türkiye gazetesi (Tirajı : 400 bin civarı), Zaman gazetesi (Tirajı : 290 bin civarı), Milli Gazete (Tirajı : 30 bin civarı), Vakit gazetesi (Tirajı : 11 bin civarı) gibi günlük gazeteler de önemli tirajlara ulaşmışlardır.

2.KİTAPLAR

Türkiye'de halifeliğin kaldırılmasından 1950 yılına kadar izlenen laiklik politikası nedeniyle aktif bir dini yayıncılıktan söz etmek mümkün değildir. 1924-1950 arasında kayda değer dini kitapların sayısı çok azdır. Dahiliye Vekaleti Matbuat Umum Müdürlüğü'nün 1943 yılında da yayınladığı bir yazıda şu ifadelere yer vermesi bu azlığın nedenlerinden birini oluşturmaktadır : "Bizler ne şekilde ve ne surette olursa olsun memleket dahilinde dini neşriyat yapılarak dini bir atmosfer yaratılmasına ve gençlik için dini bir zihniyet fideliği vücuda getirilmesine taraftar değiliz".⁴⁶ Bu dönemde yayınlanan İslamî eserlerin hepsi de resmi yayınlar arasında çıkmıştır. Bu dönemin en verimli yazarları arasında Ahmet Hamdi Akseki sayılabilir. 1947 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'na atanacak olan Akseki, yığına kitabın yanı sıra, Genel Kurmay'ın isteği ile 1928 yılında "Askerlerin Din Kitabı" adı ile ordu için bir din kitabı da yazdı. Askere alınan gençler bu kitapta İslam inancının kendilerine yurdunu sevmek, verilen emirlere uymak, çalışmak, askeri kurallara kesinlikle boyun eğmek, Türk bayrağını saymak, yasalara bağlı kalmak, millet için kendini feda etmek, vb. gibi buyruklar verdiğini öğreniyorlardı. O dönemin bütün kitapları da aynı tür ideal bir insan tipini ortaya koymaktaydı : Gerçek bir müslüman, vatanını sevmek, vergilerini düzenli olarak ödemek, Cumhuriyet yasalarına uymak, devlet yöneticilerinin ardından ilerlemek, okumak, yeni teknikleri öğrenmek için elinden geleni yapmak, temizlik ve sağlık kurallarını uygulamak, salgına yol açmamak için hastalandığında doktora gitmek, ülkenin gelişmesi için

45 *Bizim Aile*, Mart 1988, s. 16.

46 İsmail Kara, "Cumhuriyet Türkiyesinde Dini Yayıncılığın Gelişimi Üzerine Birkaç Not". *Toplum ve Bilim*, 29/30 Bahar Yaz 1985, s. 154.

çalışmak zorundaydı. Tek kelimeyle iyi bir müslümanın başlıca niteliği, kusursuz bir yurttaş olmaktı.⁴⁷

1950 seçimlerini D.P'nin kazanmasıyla birlikte -C.H.P'nin son döneminde başlattığı -dini hayattaki "resmi rahatlama" girişimleri artarak devam etti.⁴⁸ 1950'li yıllar boyunca İslam'ın inanç ve ibadet yönü ile ilgili basit, anlaşılabilir eserler yayınlanmıştır.

1961 sonrasında İslamî yayıncılıkta birden bire canlanma olacaktır. Müslüman-Arap dünyasında eserlerin "hummalı" bir tercümesi başlayacaktır. Bu dönemde Müslüman Kardeşler Örgütü kuramcılarının yazdığı kitaplar Türkiye İslamcılar tarafından geniş ölçüde kullanılmaya başlandı.⁴⁹ Gerçekten de, 1980 yılına kadar Türkiye'de yayın hayatı genel olarak Müslüman Kardeşler'in ve Hint kıtasında gelişen İslamî düşünce akımlarının etki alanı içinde gelişti. Pakistan'daki Cemaat-ı İslam hareketinin, Hindistan'daki Nedviler hareketinden daha çok etkili olduğu söylenebilir. Ama her ikisi de Mısır'daki İhvan-ı Müslim'in (Müslüman Kardeşler) etkisiyle kıyaslanamaz bile. Nitekim, İhvan'ın inkar edilemez büyük etkisi sonunda "Arapça telif kitap olsun da ne olursa olsun" gibi neredeyse "Riyad'da hapsirane bir mahalle vaizinin bu hapsiranesi "İslama göre hapsirane" diye Türkçeye çevrilip yayınlanacak boyutlara ulaştı.⁵⁰ Sonuçta bir kitabın satılabilmesi için sadece başına "İslama Göre..." kelimesinin getirilmesi yeter de artar oldu. Yayınlanan bu eserler aracılığı ile Türkiye 1970'li yıllar boyunca islamcı siyasi akımların yoğun bir ideolojik bombardımanı altında kaldı. Sistematik ve titiz bir şekilde çoğaltılan bu eserler Anadolu'nun dört bir yanına dağıtıldı. Mevdudi, Hasan el-Benna, Seyyid Kutub, Abdülkadir Udeh, Ali Şeriatı gibi yazarlar eserleri Türkçeye çevrilenlerden bazılarıdır.

Müslüman-Arap düşünürlerin yanısıra özellikle 1980 sonrası son dönem islamcı kuşakta yer alan Ali Bulaç, Rasim Özdenören, Abdurrahman Dilipak, İsmet Özel gibi yazarların eserleri de büyük bir ilgi ile karşılanmaktadır.⁵¹

Türkiye'de 1980 sonrası yayınlanan dini kitaplarda çok büyük artışlar olurken (1978-1986 arası yüzde 226'lık bir artış), aynı dönemde felsefe ve ahlak, toplumsal bilimler, kuramsal bilimler, güzel sanatlar, spor ve turizm ile tarih, coğrafya ve biyografi

47 Paul Dumont, "Türkiye'de İslam Yenilik Ögesi mi?" *Türkiye Sorunları 1988* yılığı, s. 166.

48 İsmail Kara, a.g.m. s. 156.

49 Dumont, a.g.m. s. 174-175.

50 Ali Bulaç, "Yayıncılığımızın Bugünkü Durumu", *Zaman*, 1 Haziran 1987.

51 Türkiye'deki İslamcı aydınlar üzerine yapılan bir değerlendirme için bkz. Micheel E. Meeker, "Türkiye'nin Yeni Müslüman Aydınları", *Bilgi ve Hikmet*, Kış 1993, s. 154-168.

lere ilişkin yayınlarda ise önemli bir düşünüş olmuştur.⁵² Yine Diyanet İşleri Başkanlığı Araştırma, Plan, Koordinasyon Dairesi'nce yapılan bir araştırma sonucunda Türkiye'de 1960-1985 yılları arasında toplam 7 bin 966 yayın yapıldığı saptanırken, bu yayınlardan 2 bin 663'ünün 1980-1985 yılları arasında basıldığı belirlenmiştir.⁵³

3. SESLİ VE GÖRÜNTÜLÜ YAYINLAR

İslamcılar, çok önemli bir propaganda ve kitleleri bilinçlendirme aracı olarak gördükleri sinema ile 1970'li yılların hemen başında tanıştılar. Yücel Çakmaklı'nın "Milli Sinema" anlayışıyla başlayan ve "Eşyaya ve hadiseye, insana ve tabiata bakışta müslümanca bir tahlil getirmek istiyoruz" diyen⁵⁴ 9 kişilik "Akın Grup" la gelişen İslamcı sinema, günümüzde artık çok etkili bir propaganda silahı. 1970 yılında itibaren çevrilmeye başlanan, Zehra, Birleşen Yollar, Çile, Ben Doğarken Ölmüşüm, Oğlum Osman Kızım Ayşe, Garip Kuş, Gençlik Köprüsü, Lanet, Rahmet ve Gazap gibi filimler İslamî sinemanın ilk örnekleri olarak verilebilir. Tanımlanan İslamın biçimsel olduğu, hiçbir toplumsal sorunun çözümlemesinin yapılmadığı bu filimlerde konu genellikle, varlıklı ama bunalımlı kesimdeki insanların birden bire nedeni ve niçini belli olmaksızın "hidayete ermeleri" dir.⁵⁵

Bu filimler konu ve sinema dili açısından pek başarılı olmasa da İslamcıların sinemanın etkili bir propaganda aracı olduğunu anlamalarına yardımcı oldu. 1975 yılında kurulan "Akın Grup"⁵⁶ üyelerinden biri olan Abdurrahman Dilipak sinemanın gücünü şöyle özetliyordu: "Portekiz'de devrimi hazırlayan en önemli etken sinema idi. Sinema ile belli kitleler hazırlanıyor. Ondandır sonra ani bir hareketle şuur altına yerleştirilen o heyecanla... Bir bakıma beyin yıkama.. Zaman içinde aktifleştirme pozisyonu doğuyor. Ve bu hiç bir politik liderin konuşmasını onbinlerce kişinin dinlemesi espirisine dayanmıyor..."⁵⁷

1980 ve sonrasında İslamcı kesim sinemayı büyük bir ustalıkla kullanmaya başladı. Yücel Çakmaklı, Mesut Uçakan, Mehmet Tanrıseven gibi yönetmenler, İslamcılar tarafından büyük ilgi gören projelere imza attılar. Türban sorununun işlendiği Yalnız

52 Cumhuriyet, 21 Ocak 1987.

53 Zaman, 16 Ocak 1987.

54 Mesut Uçakan, Türk Sinemasında İdeoloji, İstanbul, 1976, s. 186.

55 İhsan Işık, "Sinemada Yabancılaşma ve İslami Sinema Anlayışı", Girişim, Ekim 1985, s. 24.

56 Bekir Soygılı, "Milli Sinemada Propaganda ve Dört Filim", Vesika, 1 Eylül 1976, s. 28.

57 Vesika, 15ubat 1976, s. 24.

Değilsiniz, yaşamın tek amacının şeriat'a hizmet etmek olduğu düşüncesinin vurgulandığı Minyeli Abdullah, Türk devriminin ve Türkiye'deki laiklik sisteminin sorgulandığı Sürgün, İstiklal Mahkemeleri tarafından idam edilen İskilipli Atıf Hoca'ya iade-i itibar kazandırma amacındaki Kelebekler Sonsuza Uçar/İskilipli Atıf Hoca, bu projelerin en başarılı örnekleri olarak nitelendirilebilir. İslamcı kesim bu filimlerde etkili bir sinema dili kullanıp teknik başarısını politik-ideolojik başarıya da dönüştürmüştür.

Günümüzde sinemanın yanı sıra televizyon ve özellikle video kasetleri de "özlenen İslamî düzenin" birer propaganda aracı olarak kullanılmaktadır. Büyük bölümü Ankara, İstanbul, Konya, Denizli, Erzurum gibi kentlerde örgütlenen 30'a yakın İslamî T.V. "millî örf ve adetlere uygun" yayın yapıyor veya yapmaya hazırlanıyor.

Türkiye genelinde sayıları hızla artan İslamî televizyonlardan Altın Kanal, BHA, Hedef 1, Güneş TV, Mesaj TV, Ankara'da, Türkiye Gazetesi'nin TGRT'si, Atlas TV, Ajans 1400, İstanbul'da bulunmaktadır.⁵⁸ Yayın politikalarında kimi farklılıklar olsa da ve bazen karşılıklı olarak birbirilerini "kapitalist düzenin oyuncuğu" olarak suçlasalar da⁵⁹ bu TV'ler İslamî ilkeler doğrultusunda yayın yapmaya çaba gösteriyorlar.

Özel TV'leri sayısındaki artış İslamî radyolarda da görülmektedir. Bugün yaklaşık 50 İslamcı özel radyo yayın yapıyor. Ak Radyo, Modal FM, Üsküdar FM (İstanbul), Süper Akra (İzmir), Dünya FM (Ankara), Mir Radyo (Denizli), TGRT FM (Büyük kentlerde) ve en çok bilinen ve dinlenen radyolardan birkaçıdır.⁶⁰ Bu radyolardan kimileri hemen her türlü müziği yayınlarken, önemli bir bölümü, Kur'an ve İlahî yayınlarının yanı sıra ideolojik konuşmalara yer vermektedir.

Televizyon, radyo gibi iletişim olanaklarından yoksun olan İslamî kesim için alternatif bir iletişim aracı da teyp kasetleri olmuştur. Cemaatler arasında etkili olan kimi hocaların doldurduğu kasetler büyük ilgi görmektedir.

"Şu caddelere, sokaklara, etrafa, mekteplere, kitaplara, televizyon aynasına, radyo mikrofonuna, gazetelere İslam hakim midir? Netice elde edilinceye kadar çalışmayan, mücadele etmeyen, bu davada canını malını harcamayanlar, kıldıkları namazla beraber cehenneme gideceklerdir.. Böyle cemiyet olur mu? İslamın hakim olması lazım ... Fetih nerede, Fatih nerede? Okullarda Kur'an-ı Kerim'i kaldıralı hiçbir nesil yetiştiremediler. Fatihleri doğuracak bir tek kadın koymadılar. Hepsini şehvetin, hepsini zinanın ve

58 Cumhuriyet, 25 Ocak 1993.

59 "Cemaatler Savaşı", Nokta, 25 Aralık 1993.

60 Zeynep Atılkan, "Müslüman Medyası", Hüriyet, 15 Kasım 1993.

fuhuşun zeburu haline getirdiler... Deniz kıyılarında şehvetten başka birşey görmiyen, hayvani duygularla çalkalanan adı kadınlar mı Fatih yetiştirecek?.."

Yukarıdaki satırlarda bir bölümü aktarılan "mücadeleye çağrı" kasetleri başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin birçok kentinde meydanlarda, cami avlularında, okul önlerindeki kaset tezgahlarında çok rahatlıkla bulunmaktadır. Ve bu İslamî "ajitasyon" kasetleri " yok" satıyor. Bu kasetlerde, Müslüman olanlardan Kur'an'a uygun hayat tarzının sağlanması için "yoğun mücadele" ve "çalışma" isteniyor. Bu davete "icabet" etmeyenler ise "hayvanat bahçesinde yaşayanlar" arasında kabul ediliyor. Özellikle Timurtaş Hoca'nın doldurduğu kasetler büyük ilgi topluyor. Hoca, kasetlerinde kimi zaman hiddetli, tehdidkâr, kimi zaman ise ağlamaklı sesiyle, bugün sokaklara hakim olmayan İslam'ın "zafer"i için kitleleri harekete geçmeye çağırıyor. ⁶¹ "Ya İslamın tamamına ya hiçbir şeye... İslamın hayatımıza hakim olması lazım. Caddelerinize, sokaklarınıza, üniversitenize, eğitim sisteminize İslam hakim değil. İslamı getirmişler caminin içine mahkum etmişler... Ramazanda oruç yiyen birine selam veren müslüman cehennemlidir... Yanında örtülü olmayan bir kadınla dolaşan adam Allah'a isyan etmiştir, ona selam verilmez..." Timurtaş Hoca'nın doldurduğu bu kasetler dışında, Aziz Hoca, Şevki Hoca gibi hiçbir tarikata taraf görünmeyip gruplar üstü bir tutum takınan hocaların da kasetleri büyük ilgi görmektedir. Bu kasetlerde de laiklik, çağdaş yaşamın zararı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında Müslümanlara uyguladığı "zulüm" konuları ağırlıktadır. Bu konular anlatılırken iddialar mutlaka Kur'an ve hadislerle destekleniyor. Bu yeterli olmazsa şiirler, fıkralar kullanılıyor. ⁶²

Kimi laik aydınlarca ve güvenlik birimlerince "deli saçması" olarak nitelendirilen bu kasetlerin işlevleri fazlasıyla küçümsenmektedir. İran İslam Devrimi öncesi Fransa'da bulunan Humeyni'nin, yüzbinleri gizlice gönderdiği teyp kasetleriyle yönlendirdiği düşünülecek olursa bu yöntemin önemi daha kolay anlaşılabilir. Buna benzer bir "tebliğ yöntemi" Türkiye için Avrupa'da bulunan bazı İslamcı gruplar tarafından uygulanmaktadır. Teknolojinin getirdiği kolaylıktan yararlanan bu gruplar, Türkiye'deki laik yönetim ve Atatürk devrimleri aleyhine doldurdıkları binlerce teyp ve video kasedini Türkiye'ye göndermektedirler. Özellikle teyp kasetleri her fırsatta kimi okullarda, yurtlarda, şehirlerarası otobüslerde dinlenmekte ve dinlettirilmektedir. Özellikle okuma-yazma alışkanlığının pek yaygın olmadığı bölgelerde bu kasetler İslamcılar için "bir ilaç görevi" görmektedir. ⁶³

61 Cumhuriyet, 5 Aralık 1989.

62 M. Çetin Demirhan, "Kaselle İslamî Devrim", *Ekonomi Politika*, 18-25 Temmuz 1993, s. 19.

63 *Blz. Zaman*, 15 Mayıs 1987.

İslamcılar, propaganda amacıyla çeşitli destanlar, vaazlar, marşlar, ilahiler içeren kasetlerin yanı sıra, "Bant tiyatrosu" adı verilen kasetlerden de yararlanmaktadır. Bu kasetler "radyofonik metinler" den yola çıkılarak hazırlanmaktadır. Bir olayı ele alıp, yer yer dramatize bölümler ve konu ile örtüşen marşlarla zenginleştirilen "bant tiyatroları" İslamî propaganda çalışmaları içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur.

Öykü ve senaryoları son derece profesyonelce ve titizlikle hazırlanan bu oyunlar, dinlenirliği sağlamak amacıyla profesyonel devlet ve özel tiyatrolar ile TRT'nin dublaj sanatçıları tarafından seslendirilmektedir.⁶⁴

Sesli yayınlar, genel İslamî yayınlar içinde en fazla ilgiliyi toplamaktadır. Bunun en büyük nedeni de yakın zamana kadar bu alanda bir çalışmanın olmamasıdır. Üstelik bu serinin kasetleri genelde "dramatik" yapıda olduğu için -özellikle bant tiyatroları- ilgi daha da yoğunlaşmaktadır.

SONUÇ

Cumhuriyetin kurulmasından 1950 yılına kadar süreli yayınlar ve kitaplar konusunda son derece sönük olan İslamî yayıncılık, bu tarihten günümüze kadar hızlı bir gelişme sürecine girmiştir. Uzun süre Türkiye'deki medyanın İslamiyet düşmanı Yahudi ve Masonların denetiminde olduğunu iddia eden İslamcılar, bugün artık alternatif medyalarını oluşturmuşlardır. "... dergilerimiz bir iken, iki, üç, dört... oluverdi, yıllarca başarıyla neşre devam ettiler. Böylece hepimiz tüm basın ve yayın faaliyetlerinin, İslam'a hizmet için en başta gelen, en etkili, en olumlu ve en verimli araçlar olduğunu bir tecrübe gördük, anladık.

Artık, uzun zaman düşman ellerde kalan kalenin duvarlarına tırmandık ve önemli bir burcu fethettik. Buradan çok net olarak görüyoruz ki hiç maddi kar getirmese, hatta daima zarar etse, ite kaka zorlukla yürüse, yorucu ve yıpratıcı da olsa, müslümanlar olarak bu sahada çalışmaya devam etmek, yerleşme, yayılma ve kuvvetlenmeyi mutlaka sağlamak zorundayız."⁶⁵

İslam'ın zafer yolunun "medya sokağı"ndan geçtiğini gören İslamcılar, sonunda bir "İslamcı medya" oluşturmuşlardır. Bu medya İslamcılar için bir "tebliğ aracı"dır. 600 dergi, 400 yayınevi, 13 bin kitap, günlük gazeteler, özel TV ve radyolardan oluşan⁶⁶

64 - Zaman, 15 Mayıs 1987.

65 - M. Esad Coşan, *İslam Çağrısı*, İstanbul 1988, s. 224-225.

66 - Zeynep Atıkkın, a.g.y., *Hürriyet*, 18 Kasım 1993.

bu medyanın amacı -kendi içerisindeki bütün çatışmalara rağmen- Türkiye'deki siyasal yapıya karşı alternatif bir İslamcı model oluşturmak ve bunun için kitleyi hazırlamaktır. Bu amaç doğrultusunda İslamcı medyaya yüklenen ilk ve en önemli görev ise, laik kültürün normlarına karşı çıkmaktır. Görünen odur ki bu alanda İslamcılarının önü açıktır.